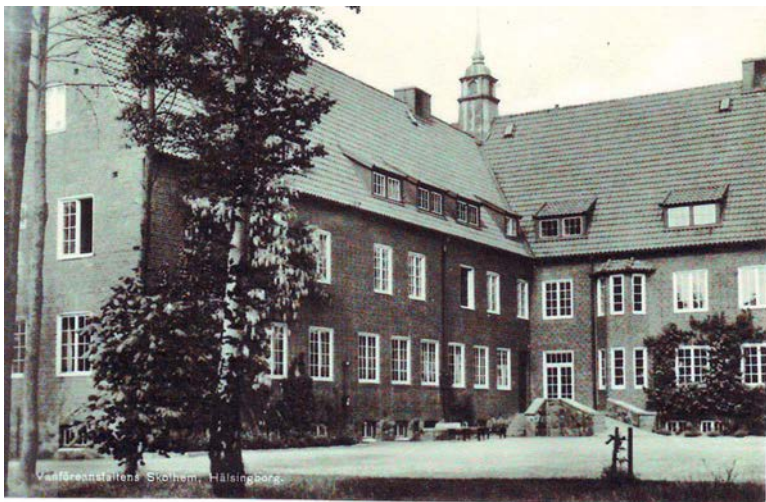

Stulen Barndom

Pressklipp och uttalande av f d elever
sammandrag av

Barbro Olsson

Stulen Barndom

Pressklipp och uttalande av f d elever
Sammandrag av

Barbro Olsson

Förord

Minnen från min skoltid har jag förträngt genom åren. Men den senaste tiden har tanken poppat upp då och då att jag borde dokumentera våra skolminnen från Skolhemmet för att bevara dem.

De får inte gå förlorade för eftervärlden, det är dock en bit av de funktionshindrades historia.

Då min generation är borta är också den biten av vår historia borta.

Några skolkamrater och även DHR Karlskronaavdelningen har varit pådrivare att skolhemstiden bör tas tillvara.

Jag har därför försökt teckna ner något om den tiden, om inte annat, så för min egen del.

Tidningarna har ett föråldrat ordval som inte är jämförbart med dagens. Men texten är ju 50-60 år gammal. Förändringen av språkbruket tyder också på att attityderna förändrats.

Barbro Olsson

Pressklipp

”Vanföra barn sattes i kallt vatten

Men andliga tortyren värst, brevcensur stoppade klagan

Avslöjandena om missförhållandena vid vanförestaltens skolhem i Hälsingborg blir allt mer skrämmande. Efter gårdagsartikeln i ämnet har vi haft besök av några personer från trakten, vilka vistats vid hemmet som patienter. De, kan inte bara bekräfta tidigare lämnade uppgifter om tvångsmatning, aga och ”mörk arrest”, de kompletterar bilden med andra förekommande bestraffningsmetoder. Bl.a. ansåg föreståndarinnan fröken Secher, det vara synnerligen effektivt att placera barnen i kar med kallt vatten. Värre än allt detta var emellertid den andliga tortyr som barnen utsattes för. Bl.a. blev deras brev censurerade, och häri ligger en av förklaringarna till att deras klagan inte tidigare nått ut till de friska människorna i världen utanför skolans väggar. Ty det skall man komma ihåg, att denna tortyr --- som pågått under en lång följd av år --- riktat sig mot svårt sjuka barn, barn som redan genom sin sjukdom blivit hårt prövade av livet”.

Ja, så skriver Hälsingborgs Dagblad den 23 januari 1950, angående de missförhållanden som uppdagats vid Vanförestaltens Skolhem vid Raus Plantering i Hälsingborg.

”Skolhemmet har plats för ett femtiotal barn. Deras ålder varierar mellan 7 och 15 år. Det är sålunda ett mycket stort antal barn som under årens lopp blivit offer för fröken Sechers grymma uppfostringsmetoder.....

.....Då fröken Secher återkom från en resa till Stockholm och talade om för de samlade barnen, att hon lärt en ny form för bestraffning. Syndare kunde placeras i kar med kallt vatten. Den metoden blev också ofta praktiserad i fortsättningen

Bland dem som utsattes för sådan behandling var en pojke från östra Skåne. Han var en liten dvärg med mycket sköra ben. Han råkade vid ett tillfälle bryta ena benet. När han talade om olyckshändelsen för fröken Secher, avfärdade hon detta som pjåsk. Senare konstaterade läkaren att det verkligen var fråga om ett benbrott. Då denna pojke som bestraffning för en bagatellförseelse placerades i ett kar med kallt vatten, höll det på att gå verkligen illa. Han fick nämligen lunginflammation efter behandlingen, och var mycket klen, var det allvarlig fara för hans liv”.

Uppfostringsmetoderna

Fröken Secher som nämns här i tidningsartiklarna var föreståndarinna för skolhemmet. Hon var av dansk börd och hette Emilie Secher.

Hon ville att vi barn skulle tilltala henne med Mor Millan. Men jag, såväl som de övriga barnen förmådde oss aldrig säga annat än Millan.

Hon tillämpade sina egna uppfostringsmetoder. Hennes principer var bl.a.: Att all mat skulle ätas, även om man inte tyckte om den. Man skulle klara av allt hon föresatt sig att man skulle klara, annars var det, som hon kallade det, pjåsk.

Att hennes metoder kunde skada barnen psykiskt eller fysiskt, insåg hon tydligen inte som någon fara.

Hon framstod som en auktoritet, hennes ord var barnens lag.

Hon hade ålderdomliga uppfostringsmetoder som inte var förenliga med nutidens.

För att livet skulle bli uthärdligt, fick man, egoistiskt nog, stryka henne medhårs.

Tidningarna fortsätter

Ur Helsingborgs Dagblad måndagen den 23 januari 1950

”Vid Vanförestaltens skolhem i Helsingborg agas och tvångsmatas eleverna, uppger AB . Det skulle vara föreståndarinnan, fröken Emilie Secher, som är ansvarig för det.

Det är enligt tidningen hon själv som agar barnen med björkris, linjaler och örfilar och tvångsmatar dem med deras egna uppkastningar sedan de tvingats äta mera gröt än de orkar”.

”Pojke fick stryk på klumparm

Även på tisdagen kontaktades HD:s redaktion av ett flertal personer, som ville bringa till offentlig kännedom en del missförhållanden vid Vanförestaltens skolhem. Samtliga förklarade, att de, om de återopade fallen skulle gå till undersökning, ville personligen intyga riktigheten av sina uppgifter.

En fru som för omkring fyra år sedan tjänstgjorde som biträde på hemmet. Omtalade ett fall, där två pojkar, på pojkars vanliga vis, försökte sig på smygrökning av några cigaretter. Detta hade emellertid upptäckts och straffet blev hårt. Den ena av pojkarna som hade klumparm fick ett flertal hårda slag på armen, medan den andre spärrades in i badrummet i fröken Sechers våning och fick sitta där mellan åtta på morgonen och fem på eftermiddagen. Han fick be om förlåtelse ett flertal gånger, innan han fick någon mat. Biträdet blev då så förgrymmad att hon sade upp sin plats. Vidare gör hon gällande, att föreståndarinnan vid ett flertal tillfällen läst genom breven, som eleverna skulle skicka till sina föräldrar”.

”Stängdes in i garderob på julaftonen

Ytterligare en del elever har yttrat sig om förhållandena på skolhemmet och kommit med en del besk kritik.

Den värsta bestraffningen fick jag känna på en julhelg, för att jag inte gjort tillräcklig heder åt anrättningarna, berättar en elev. Jag kan inom parentes säga, att jag aldrig hade några anmärkningar att göra mot maten och att det alltså inte var någon slags tredska eller demonstration från min sida. På självaste julafton spärrades jag då in i en mörk garderob, vars yttinnehåll uppskattningsvis mätte någon kvm, som var full med kläder och skor, och där det dessutom på grund av ett varmvattensrör samt bristande

ventilation blev förfärligt varmt och kvavt. Över helgen slapp jag visserligen ut, men så snart annandagen var över stängdes jag in i mitt fängelse igen, där jag fick stanna ytterligare flera dagar, med undantag för nätter och måltidsraster. Jag skulle sitta i garderoben tills jag lärde mig äta.

När min mor kom ut till skolhemmet på examen, var det emellertid inte tal om några restriktioner, och själv vågade jag fö ingenting säga om vad som passerat. Mitt fall är inget undanstatsfall. Jag har med egna ögon sett hur andra tvångsmatats på samma sätt

”Skoltid som satt sina spår F.d. elever berättar:

Svårt handikappade barn i skolåldern hade inte möjligheter till skolgång under 1900-talets första hälft, utom vid något av de fyra vanförestalternas skolhem.

För min del blev det Hälsingborg. Jag började 1945, och under fyra år kom jag att vara elev på skolhemmet.

Uppfostringsmetoderna då går inte att jämföras med dagens. Det var en hård regim som rådde, och det var föreståndarinnan som huvudsakligen stod för att ordningen upprätthölls. Hon framstod för oss barn som en auktoritet.

Det jag nu tänker berätta gäller ett tandläkarbesök ute på stan. Vid sådana besök fick vi barn mest anlita spårvagnen. Taxiresor kom bara i fråga för de absolut svåraste rörelsehindrade. Då det blev min tur att besöka tandläkaren beordrades jag att gå till hållplatsen och ta spårvagnen. Jag förstod redan då att detta kommer inte att sluta väl. Jag kommer inte att orka gå så långt. Jag vågade givetvis inte säga emot och ha en egen uppfattning om vad jag orkade, utan gjorde som föreståndarinnan sagt. Men väl tillbaka fick jag ett lårbensbrott. Jag lider av benskörhet med benägenhet att spontant bryta benen. Vid ansträngning kan jag få så kallade utmattningsfrakturer.

Man kallade inte på någon läkare för min del, utan när han gjorde sitt ordinarie besök någon dag senare ordinerades jag att sitta i

rullstol och delta i skolarbetet som vanligt. Jag hade ingen egen rullstol, utan fick låna en.

Något jag fick använda på nåder, för egentligen borde jag gå. Det lät föreståndarinnan mig förstå. Det var som om hon trodde att jag simulerade. ”Hon säger att hon brutit benet igen”, var hennes föraktfulla kommentar till skolans läkare vid återkommande benbrott.

I början av 1950-talet ingrep medicinalstyrelsen i, som pressen kallade det ”missförhållanden vid skolhemmet”. Den främsta anledningen var att barnen agades och tvångsmatades med sina uppkastningar, sedan de tvingats äta mera gröt än de orkade.

Jag mådde illa varje morgon av rädsla att själv råka ut för detta. Nyligen berättade en gammal elev för mig hur han tvångsmatats på detta sätt när en ledamot i skolans styrelse uppenbarade sig, men denne ingrep ej.

En kväll när föreståndarinnan kom för att släcka och säga god natt, tog jag och några flickor mod till oss och frågade henne om det var rätt att tvångsmata barnen. Hon förklarade att vissa barn hade förmågan att spotta ut maten för att slippa äta det de inte tyckte om. Hon talade också om att hon höll kontakt med föreståndarinnorna på motsvarande skolhem i Härnösand och Stockholm, för att höra hur de behandlade sina elever. Det gav intryck av att hennes metoder hade förankrats i yrkeskåren och därför inte kunde ifrågasättas.

Än i dag kan jag känna illamående om morgnarna.

Sign Iris”

Ur boken ”Mindre vanliga människor” En bok om och av kortvuxna. Utkom 1991

”Godis för 1,25

Detta är en berättelse från den tiden då jag efter sommarlovet börjat i 5:e klass. Vi var fyra flickor och två pojkar i klassen.

I föreståndarinnans skrivbordslåda på kontoret, hade vi våra fickpengar förvarade. Var och en hade sitt lilla fack, som vi fick föra kassabok över.

Pengarna var avsedda att köpa småsaker för, eller presenter till ledningen vid deras födelsedagar etc.

Flickorna i klassen hade kommit överens om att då vi kom tillbaka efter sommarlovet skulle vi behålla lite pengar själva som inte lades i facket. Så att säga O-deklarerade pengar, som vi skulle köpa godis för. Jag för min del behöll 1,25 i hemlighet. En söndagseftermiddag bad vi vakten, småskollärinnan Märtha Bogren, om lov att gå runt kvarteret, vilket beviljades. Vi visste att mjölkaffären hade godis och tuggummi.

Vi inhandlade det vi önskade och gick hem och smaskade i oss. Med mitt ekonomiska sinne köpte jag nog inte upp hela pengan. Lite skulle nog sparas till ett senare tillfälle. Trodde jag...

De små barnen blev också godissugna, då de såg oss äta. En av flickorna gav därför en liten pojke ett tuggummi. Han gick och tuggade på detta evighetsgodis hela eftermiddagen, vilket Bogren observerat från sin utsiktsplats.

Grabben blev ju utfrågad om var han hade fått tuggummit ifrån, och hela historien uppdagades att vi behållit pengar som vi köpt godis för. Nu väntades reprisalier på måndag. Vi vändade oss igenom tiden fram till måndag morgon. Då kallades vi in en efter en till kontoret där vi fick oss en utskällning, och förnedrande fick vi be om förlåtelse för vårt tilltag och lova att aldrig göra så mer.
Barbro Olsson

F d elev tänker tillbaka

De flesta av oss barn som gick på skolhemmet upplevde säkert tiden där som jobbig. Det var svårt för ett barn att tvingas säga adjö till föräldrar och syskon med den vetskapen att man inte sågs igen förrän efter flera månader.

Värst var det naturligtvis för de barn som Millan tvingade äta den kalla och klimpiga gröten och även äta upp sina egna spyor. När

man såg hur elak en vuxen kunde vara mot ens kompisar var man nära till gråten flera gånger. Sådana upplevelser glömmar man aldrig.

När man på ålderns höst ser tillbaka på skolhemstiden försöker man spana efter några positiva minnen. Skolundervisningen fick i detta sammanhang högt betyg. Lärarinnorna var mycket energiska att vi barn skulle vara flitiga och lära oss mycket, vilket var en fördel för alla elever, inte minst för dem som fortsatte sin skolgång vid något läroverk.

Vi fick alltid rita och måla så mycket vi ville. Vid julfesterna spelade vi barn teater och sjöng för inbjudna gäster. Varje vår åkte vi till Ramlösaparken, vilket var en upplevelse att se alla träden i sin skiraste grönska. En gång fick vi se Ramlösafabriken inifrån och det minns jag som mycket spännande och roligt.

En oförglömlig utfärd gick till ön Ven. Konfirmationsdagen var också en dag man minns.

Skolhemsbarnen blev som ens syskon eller ersättning för de syskon man hade flera mil därifrån. Denna känsla hade man många år efter skolhemstiden. Vi hann heller aldrig bli bortskämda och vi lärde oss tidigt att ta vara på oss själva och kämpa för en framtid på ett annorlunda sätt än friska barn behövde göra.

Av f d elev Inger Wiggosdotter Ahnmark

Trevliga minnen

Luciafesten

Livet var inte alltid hårt. Även här fanns det glädjeämnen. Något jag kommer ihåg med glädje är luciafesten som återkom i december varje år.

Vi övade in ett stort program som vi spelade upp för inbjudna gäster: Som styrelsen för skolhemmet bl.a. Baron Thott, överläkare Stenport, personalen och många flera som jag nu har glömt namnen på.

I programmet ingick luciatåg, diktläsning, sånger och så en stor teaterpjäs.

Vi fick applåder och beröm av åhörarna för våra prestationer, det kändes bra. Det är sådant man minns.

Julstämningen hade då börjat infinna sig. Vi närmade ju oss jullovet, med allt vad det innebar, att få åka hem och träffa våra familjer.

Lekstugans möbler

Flickorna på skolhemmet hade två lekstugor. En för de minsta och en för de större flickorna. Pojkarna hade sin fotbollsplan nere i skogen, där dem höll till på sin fritid.

Det jag nu tänker på, var då de större flickorna fick en sittmöbel till sin stuga av mellanstadielärare Ingrid Råberg. Soffan var i trä, i svängd modell med dyna.

Urtjusig skulle man idag säga. Oh, vad glada vi blev.

Råberg var en mycket omtyckt person av oss. Helt neutral från den övriga ledningens tänkande.

Socitetsbröllop

Några av eleverna, troligen från de högre klasserna i storskolan, blev inbjudna till ett stiligt kyrkbröllop i Maria kyrka. Bruden var dotter till en av damerna i föreningens styrelse, som inbjöd oss på stiligt tryckta inbjudningskort.

Kyrkan var vackert dekorerad. Det fanns bl.a. marskalkar som ledsagade varje gäst till sin plats i kyrkan.

Då vi fått våra platser långt ner hade vi förmånen att se då marskalkarna mötte gästerna innanför kyrkportarna och förde dem uppför kyrkogången. Stiligt....

Jag tror t o m att vi blev bjudna på taxiresan dit och hem.

Ja, något sådant hade vi inte varit med om tidigare.

Barbro Olsson

Föreningen bistånd åt vanföra i Skåne

År 1887 bildades föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne. De började sin verksamhet i Hälsingborg – en verksamhet som fick en avgörande betydelse för sjukvård, rehabilitering och utbildning

i vår region. Föreningen kom senare att omfatta även södra delen av vårt land.

Fram till 1971 drev föreningen vanförestalten i Hälsingborg med bl. a. yrkesskola och ortopedklinik.

Skolhemmets tillkomst

Redan 1913 åtog sig Hälsingborgsföreningen efter anmodan av staten att bygga ett skol- och uppfostringshem för skolpliktiga vanföra barn.

(Det var en hemsk titel att det kallades uppfostringshem, men det kom sig troligen av den tidens ordval. Var man handikappad, så gick man under samhällets beskydd. Det var ju också vårt hem under skol- och uppväxtåren).

Skolhemmets inredning

Byggnaden inrymmer på nedre botten en stor och rymlig hall, samlingsal, matsal, kök och serveringsrum. Vidare fanns det tre skolsalar, kontor och rum för föreståndarinnan.

I övervåningen fanns fem sovsalar för barnen med sex till nio sängar med nattduksbord, rum för lärarinna och kokerska, vaktrum, badrum och avklädningsrum m.fl. Vindsvåningen med bl.a. två isoleringsrum, badrum, gästrum och rum för personal.

Undervisning

Vårterminen började i regel under första veckan i januari och slutade den 14 juni medan höstterminen startade i senare delen av augusti, ca den 25 och slutade normalt den 18 december.

Undervisningen omfattade såväl småskola som folkskolans fullständiga kurs. Även konfirmationsundervisning gavs till elever som gick sista årskursen i skolan.

(Undervisningen var mycket god. Vi började skoldagen kl. 7.40, om jag minns rätt, med morgonbön, därefter gymnastik till kl. 09.00. Så vidtog tre timmars undervisning i läsåmnen i skolsalarna. Efter lunch kl.13.00 återstod två timmars läsåmnen.

Kl. 16.30 var det så tid för en tim. läxläsning. Skolhemsbarnen ansågs som mycket drivna och duktiga i skolämnen).

”Regler för skolhemmet

Så sent som 1943 fastställdes ett nytt reglemente för skolhemmet. Det innehöll bl. a. regler för hur eleverna fick bestraffas som påföljd för olämpligt uppförande i skolan. Kroppsaga fick endast utdelas i undantagsfall och inte i de högre klasserna. Om aga borde utdelas skulle förhållandet anmälas till läkaren för samråd om bestraffningen. Vid bestraffningen fick skada ej vållas. Anteckning om åtgärden skulle ske i journal.

Bestämmelsen om aga hade tillkommit i anledning av att föreståndarinnan tidigare beordrat tvångsmatning och att hon i anledning därav under 1943 tilldelats varning. En liknande varning utdelades 1949.

I början av 1950 anmäldes till styrelsen att föreståndarinnan på olika sätt förbrutit sig mot barnen på skolhemmet. Bl.a. skulle tvångsmatning på nytt ha förekommit och i samband därmed även aga och annan bestraffning

Förhör skedde med de berörda barnen, personal och föreståndarinnan och då fanns anklagelserna vara riktiga.

Föreståndarinnan erkände att hon handlat felaktigt. Inspektion av skolöverstyrelsen skedde också och utredningen blev mycket omfattande.

Styrelsen nöjde sig för sin del med att uttala att förhållandet inte fick upprepas. Då föreståndarinnan samtidigt begärde avsked från sin befattning med pension, vilken beviljades, föranledde hennes uppenbart felaktiga och klandervärda uppträdande i tjänsten inte någon egentlig påföljd.

Ärendet fick sitt eftermäle bl.a. däri att fackorganisationerna uttalade sitt ogillande av att de beslutande organen inom styrelsen inte uppträtt tillräckligt fast mot föreståndarinnan. Särskilt major friherre Axel Thott (föreningens VD) blev föremål för anmärkningar”.

Tillägg

Förestående redogörelse för reglementsvidrigt uppträdande av bl.a. föreståndarinnan kan kompletteras med berättelser som avgivits av några elever, vilka vistades på hemmet under den aktuella tiden. Berättelserna har upptecknats av Inger Wiggosdotter-Ahnmark och återgivits i hennes 1984 utkomna skrift med titeln ”Poliot”.

Berättelserna bekräfta att tvångsmatning och aga förekom som korrekationsmedel mot elev som ansågs ha varit uppstudsigt mot ledningen. De utvisar också att även andra olämpliga åtgärder förekom, exempelvis duschning med enbart kallt vatten under längre tid. Denna metod användes enligt en av uppgiftslämnarna därför att ”den inte gav några märken på kroppen”.

Överhuvudtaget ger berättelserna intryck av att religiösa inslag förekom i skolarbetet i sådan omfattning att de kunde anses innebära ”religiöst förtryck!”. Det är också tydligt att för många elever vistelsen vid skolan under denna tid var mycket svår och gav bestående psykiska besvär långt fram i tiden.

Händelserna vid skolhemmet gav upphov till en lång och ur ledningens synpunkt plågsam debatt. Den var emellertid berättigad. Troligen kom den att tillsammans med liknande händelser som inträffade vid Eugeniahemmet i Stockholm nio år senare ge en bild av vanförestalterna i dess helhet som oroade allmänheten och kanske satte spår i den debatt som särskilt under 1960-talet flammade upp om anstaltens vara eller inte vara. I rättvisans namn bör understrykas att såvitt angår Helsingborgsanstaltens yrkesskola ingenting framkommit som ger anledning tro att liknande förhållande skulle ha förekommit där”.

Sammandrag ur Allan Perssons minnesskrift ”Vanförestalten i Helsingborg”.

(Jag har själv vistats vid vanförestaltens yrkesskola och kan intyga att liknande förhållanden inte förekommit där).

Stulen barndom

Många undrar nog varför ingen gjorde något åt missförhållandena..... Varför gjorde inte föräldrarna något.....Det var säkert lika för många av de andra barnen som för mig att vi berättade inget hemma om hur det förhöll sig. Föräldrarna var ovetande. Vi trodde väl närmast att livet ute skulle vara såhär. Hade föräldrarna klagat och sagt något hade jag själv kommit i ett sämre läge.

Jag la därför hela ansvaret på mig själv om orsaken till varför jag var där. Jag var ju handikappad och kunde inte gå i skola hemma. Jag hade inga andra alternativ till skolgång. Det jag saknat allra mest, är att jag inte fick gå i skolan hemma.

Jag insåg, för att överleva och ta mig genom skoltiden utan större men för resten av livet, måste jag anta den egoistiska och fega attityden att stryka henne (föreståndarinnan) medhårs, för att behaga.

En annan negativ sida av skolan var att skiljas från familjen under terminerna, att lämna föräldrar, syskon, kamrater, och bygden, där jag var född, för att bo långt hemifrån.

För att efter skolåren komma tillbaka där mycket hade förändrats. Alla band med bygden och kamraterna var avklippta.

Att nu i början av ungdomsåren på nytt bygga upp och skapa ett socialt liv.

Skaffa en yrkesutbildning och arbete. Det var inte lätt med betyg som talade om att jag vistats vid ett skol- och uppfostringshem.

Jag fick inte vara barn när jag skulle ha varit barn.

Det hårda livet har fört med sig att jag blivit en självständig person. Jag har sedan gått mina egna vägar. Fattat de beslut som jag ansett varit de bästa för mitt fortsatta liv.

Vi, skolkamrater har försökt samlas till skolträffar då och då. Här nedan foto från en sådan träff i juni 1979.

Barbro Olsson

